

Guidance Needs of Gifted and Talented Children's Parents

Ebeveynlerin Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklarıyla İlgili Rehberlik İhtiyaçları

Üzeyir Ogurlu¹ & Yavuz Yaman²

Abstract

Gifted children can face some social and emotional difficulties resulting from their unique characteristics. Gifted children's high intellectual functioning sometimes can camouflage their social and emotional problems and because these problems are not recognized their guidance and counseling needs can be overlooked too during their psychosocial development. The aim of this study was to determine gifted children's parents' beliefs about their children's counseling needs. A counseling needs questionnaire was conducted to 133 parents of gifted children (1st-5th grade). Research results showed that counseling areas were oversensitivity, perfectionism, lack of talent development programs, participation in too many activities, disorganized in life and adherence to rules. Besides these findings, some counseling needs differed according to children's gender and parents' sex.

Keywords: gifted children, parents, guidance and counseling

Öz

Üstün zekâlı çocukların bilişsel özelliklerinden dolayı yaşadıkları zorluklar zaman zaman fark edilememekte ve bu nedenle gelişimlerinde gerekli olan bazı rehberlik ihtiyaçları göz ardı edilebilmektedir. Bu çalışmada ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocukları için rehberliğe ihtiyaç duydukları problem alanları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 1.-5. sınıfa devam eden 133 üstün zekâlı ve yetenekli öğrencinin ailesine yönelik çocuklarıyla ilgili rehberlik desteğine ihtiyaç duydukları alanları tespit etmek amacıyla bir rehberlik ihtiyaç anketi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili ihtiyaç hissettikleri rehberlik alanları arasında aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik, kurallara aşırı bağlılık olduğu görülmüştür. Ayrıca hem çocukların cinsiyetine göre hem de anne veya babaya göre de rehberlik ihtiyaçlarında bazı değişiklikler gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar, aileler, rehberlik ve danışmanlık

Summary

Purpose and significance: Guidance and counseling issues in gifted education sporadically are investigated. Some of gifted and talented children's parents, teachers and counselors state that gifted children need special counseling services during their school life. Gifted children may face some social and emotional difficulties in their life generating from their unique characteristics. However, gifted education programs seem to ignore social and emotional aspects of giftedness. The standard school program and psychological services may not meet the needs

¹ Corresponding author, Assist.Prof., Kocaeli University, Faculty of Education, Kocaeli, Turkey; uze-yirogurlu@gmail.com

²MS, Research assistant, İstanbul University, Faculty of Education, İstanbul, Turkey

©Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi/Turkish Journal of Giftedness & Education

ISSN 2146-3832, <http://www.tuzed.org>

of these students. There is a high need for different types of counseling services address gifted and talented students' academic, social and emotional needs. Determining guidance and counseling areas of gifted students is crucial for parents, teachers and counselors. The aim of this study was to determine gifted children's counseling needs from their parents' perceptions.

Method: The sample was consisted of 133 parents of gifted children who were attending a summer school in Istanbul. Parents were administered a guidance needs questionnaire to determine their guidance needs about dealing with their gifted children's needs. The questionnaire was a likert-type consisting of 37 possible problems that gifted children may face in their life.

Results: Majority of parents had positive feelings about having gifted children. Among guidance services parents needed the most were oversensitivity, perfectionism, lack of talent development programs, participating in too many activities, untidiness, and adherence to rules. On the other hand guidance services parents needed the least included suicide, conflict with teachers, undesirable friendship, and fear of going to school. In the study both mothers and fathers had mostly similar guidance needs. There was a significant difference only between poor communication skills and participation in too many activities according to parents' gender.

Discussion and Conclusions: The results of the study shows that most parents have positive feelings about having gifted children. However, parents need guidance services in certain areas. These areas included but not limited oversensitivity, perfectionism, lack of talent development programs, attending too many activities and adherence to rules. To address these needs, school guidance programs should be rearranged. Also students' advisers should be trained to help gifted students in school life and to solve their common problems. An adviser who understands gifted children and their parents can have significant influence on the mental health of gifted children.

Giriş

Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar diğer akranları gibi sosyal ve duygusal gelişimlerinde bazı gerilimler ve sorunlar yaşayabilirler. Buna karşın toplumda üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin zihinsel üstünlüklerinden dolayı herhangi bir yardıma ihtiyaçları olmadığı şekilde önyargılar bulunabilir. Fakat üstün zekâ ve yeteneklilik birçok güçlü özelliği çağrıştırmasına rağmen üstün zekâlı ve yetenekli çocukların ve ailelerinin sosyal ve duygusal yaşamlarında zorluk yaşamalarına yol açan içsel ve dışsal faktörler bulunmaktadır (Moon & Hall, 1998). Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarla çalışan psikolojik danışmanlara göre bu çocuklar, kendilerine özgü bazı sosyal ve duygusal zorluklar yaşayabilmektedirler (Neihart, 1999) . Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların kendilerine özgü sosyal ve duygusal problemlerin üstesinden gelmek ve potansiyellerini gerçekleştirmek için özel danışmanlık hizmetlerine ihtiyaçları vardır (Moon & Hall, 1998). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarıyla ilgili araş-

tirmalara bakıldığında üstünlüğün tek başına başarılı bir yaşam olasılığını veya işlevsel bozukluk yaşama riskini artıracığı vurgulanmaktadır (Cross, 2004; Neihart, 1999). Sak (2011), üstün zekânın, bireyde olumlu ve olumsuz etkileri olabilen paradoksal bir özellik olduğunu vurgulamaktadır. Üstün zekâlı ve yetenekli bireye, olumlu koşullar sağlanmadığında da, özgüven, saygınlık, benlik algısı, çalışma disiplini ve başarı ile ilgili sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Sak, 2011).

Fiedler (1993), sosyal ve duygusal problemler yaşayan üstün zekâlı ve yetenekli çocukların bu problemlerinin yetişkinlik dönemlerinde de devam ettiğini ve zamanla azalmadığını gösteren birçok çalışma olduğunu ifade etmiştir. Bu problemler arasında benlik saygısı ile ilgili problemler, mükemmeliyetçilik, yüksek başarı arzusu, akran ilişkilerinde zorluk, kariyer gelişimlerinde problemler, sosyal açıdan yetersiz davranışlar, davranış problemleri ve okul uyumsuzluğu bulunmaktadır. Üstün zekâlı ve yeteneklilerle ilgili sorunlar erken yaşlarda da başlayabilir. Okula başladıklarında kendi yaşlıları ile aynı ortama girerler ve kendi sosyal ve zihinsel ihtiyaçlarını genelde karşılayamazlar. Eğer kendi zekâ ve ilgi düzeyine yakın bir grupla çalışma imkânları sağlanmaz ise bu durum onlarda hayal kırıklığına, küskünlüğe, kendilerini izole etmelerine ve düşük sosyal beceriler geliştirmelerine sebep olur (Schmitz & Galbraith, 1991). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler, öğretmenlerinin veya ailelerinin yüksek beklentilerini karşılayamadıkları takdirde, düşük akademik benlik saygısı, değerlendirilme kaygısı, depresyon ve sınıf ortamına uyumsuzluk gibi sorunlar yaşarmaktadırlar (McMann & Oliver, 1988).

Ayrıca ailede üstün zekâlı ve yetenekli bir çocuğun olması aile için özel problemleri de beraberinde getirebilir. Aileler çocuk yetiştirme davranışlarını genellikle “normal” çocuk modeline göre geliştirmiştir (Ross, 1964). Çocuk “normal” beklentisine uymadığında çocukla ilgilenmek konusunda aileler zor zamanlar yaşamaktadır. Örneğin bazı aileler korkmaktadır, çünkü çocukları “farklı”dır ve sosyal hayata uyum sağlayamayacaktır (Bridges, 1973). Araştırmalara göre çocukları üstün zekâlı ve yetenekli olarak belirlenen aileler gurur, övünç, şaşkınlık, kaygı gibi farklı tepkiler göstermektedirler. Fakat aileler üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarının olağandışı istek ve davranışlarına karşı daha kabul edici bir tutum sergilemektedirler (Fisher, 1981).

Aileler, öğretmenler ve danışmanlarla yapılan araştırma sonucunda üstün zekâlı ve yetenekli çocukların en büyük ihtiyaçlarının akran ilişkileri, duygusal uyum, sosyal uyum ve stres yönetimi olduğu tespit edilmiştir (Moon, Kelly, & Feldhusen, 1997). Bununla birlikte üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimleri ile ilgili yapılan araştırmalarda sıkça bahsedilen problem alanları arasında okula gitmek istememe, yalnızlık, depresyon, kaygı, düşük öz benlik, dışlanmış ve farklı hissetme bulunmaktadır (Silverman, 1993). Elijah'ın (2011) aktardığına göre üstün zekâlı ve yetenekli çocukların genel olarak sosyal duygusal açıdan diğer üstün olmayan akranları kadar dengeli oldukları (Colangelo, 1997; Neihart, Reis, Robinson, & Moon, 2002; Silverman, 1993) ve tüm diğer çocuklar gibi rehberlik ve danışmanlık ihtiyaçları olduğu görülmüştür. Fakat son çalışmalar, bu çocukların bazı alanlarda özel yardıma ihtiyaç

duyduklarını belirlemiştir. Bu alanlar arasında depresyon (Neihart ve diğ., 2002, Silverman, 1993), duygusal yoğunluk ve artan duyarlılık (Lovecky, 1992; Mendaglio, 2003), diğerlerinden farklı hissetme (Coleman & Cross, 2001; Cross, 2001), mükemmeliyetçilik (Schuler, 2002), sosyal izolasyon (Silverman, 1993), sosyal beceri yetersizlikleri ve akran ilişkileri ile ilgili konular (Moon, Kelly, & Feldhusen, 1997; Webb, Meckstroth & Tolan, 1989), ve stres yönetimi sorunları (Moon, 2002; Webb ve diğ, 1989) bulunmaktadır (Akt: Elijah, 2011).

Birçok araştırmacıya göre üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarda görülen aşırı duyarlılık, yüksek enerji düzeyi, hayal kırıklığına karşı düşük tolerans, içsel ve dışsal beklentileri karşılama baskısı ve mükemmeliyetçilik gibi özellikler bu çocukların sosyal ve duygusal problemler ve çevreleriyle çatışma yaşamalarına yol açabilmektedir (Moon, Kelly ve Feldhusen, 1997). Üstün zekâlı ve yetenekli gençlerin aileleri ile yapılan çalışmada, ailelerin belirttiği sorunlar arasında yüksek duyarlılık, mükemmeliyetçilik, erteleme, hayal kırıklığı, uç duygu durumu yaşama, sosyal statü için akademik başarıyı kullanma ve duygusal duyarlılık bulunmaktadır. Ancak aileler bu sorunları çocuklarının yetenekleri ve kabiliyetleri ile ilişkilendirememişlerdir (Sollow, 1995).

Peterson (2006), birçok okulun rehberlik ve danışmanlık programlarında üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere özgü sosyal ve duygusal ihtiyaçlara sınırlı şekilde yer verildiğini vurgulamaktadır. Standart okul programı ve psikolojik hizmetlerin bu öğrencilerin ihtiyaçlarını ve aile beklentilerini karşılayabilmesi güç gözükmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını dikkate alarak geliştirilecek bir yapılanmaya ihtiyaç gözükmektedir (Manaster, 1983). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin ciddi problemleri fark edilemeyebilir, başka bir ifadeyle problemlerini kolayca göstermeyebilirler (Jackson & Peterson, 2003). Böyle bir durumda da bu çocukların danışmanlık ihtiyaçları öğretmen ve okul psikolojik danışmanlarının dikkatinden kaçabilir. Bu çocukların olumlu özelliklerinden dolayı oluşan kalıp yargı bu çocuklardaki rehberlik ihtiyaçlarının üzerini perdeleyebilir. Ayrıca üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar problemlerini çözme sorumluluğunun kendisinde olduğuna inandığından dolayı başkalarından yardım isteme konusunda isteksiz davranabilirler (Peterson & Ray, 2006). Bununla birlikte üstün zekâlı ve yeteneklilere yönelik hazırlanan eğitim programlarının sosyal ve duygusal yönü göz ardı ettikleri söylenebilir (Roedell, 1984). Üstün zekâlı ve yeteneklilere yönelik rehberlik ve danışmanlık konuları literatürde çok az ele alınmıştır (Reis & Moon, 2002). Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sosyal ve duygusal yaşamlarını ele almadan onlardan performans beklenirse, sosyal ilişkilerinde ve sağlıklı benlik kavramı gelişimlerinde bazı bedelleri ödemek zorunda kalabiliriz (Neihart ve diğ, 2002).

Ülkemizde üstün zekâ ve yeteneklilerle ilgili yapılan araştırmalar özellikle bu çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik çalışmalar kısıtlı gözükmektedir. Bu türlü araştırmaların bulguları üstün zekâlı ve yetenekli çocukların potansiyellerini gerçekleştirme ve farklılıklarından dolayı psikolojik ve sosyal problemler yaşamaması konularında önlemler alınmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca üstün zekâlı yetenekli çocukların eğitiminde öğrenci, öğretmen ve anne-baba üçgeni dikkate alınmalıdır (Coon, 2004). Bundan dolayı ailelerin bu

çocuklarla ilgili ihtiyaç duydukları destek alanlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu düşünceden yola çıkılarak bu araştırmada ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocukları için rehberliğe ve danışmanlığa ihtiyaç duydukları problem alanlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma bulgularının, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere ve ailelerine uygun rehberlik hizmetleri içeriğinin oluşturulması konusunda eğitimcilere ve rehber öğretmenlere katkı sağlayacağı beklenmektedir. Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olmayla ilgili hissettikleri duygu durumları nelerdir?
2. Ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberliğe ihtiyaç duydukları problem alanları nelerdir?
3. Ailelerin rehberliğe ihtiyaç duydukları alanları çocuklarının cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Ailelerin rehberliğe ihtiyaç duydukları alanlar anne ve babaya göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ilinde üstün zekâlı ve yeteneklilere yönelik açılan bir yaz okuluna devam eden 133 üstün zekâlı ve yetenekli çocuğun ebeveyninden oluşmaktadır. Bu yaz okuluna çocukların katılabilmesi için "üstün zekâlı ve yetenekli" tanısı almış olması gerekmektedir. Yaz okulu yetkililerinin belirlediği tanı kriterleri arasında yetkili kurumlarda yapılan zekâ testinden 130 ve üzeri IQ puanına sahip olması ile ailenin ve öğretmenin çocukla ilgili kontrol listesindeki maddelere %90 olumlu cevap vermesi bulunmaktadır. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar ilköğretim 1.-5. sınıfa devam eden öğrencileri arasından seçilmiştir. Farklı yaş dönemlerinde farklı problemler (ergenlik, okula uyum gibi) yaşayabileceğinden dolayı sadece somut işlemler dönemindeki 1-5. sınıf öğrencilerden oluşan grup araştırmaya dâhil edilmiştir. Yaz okulu başlangıcında üstün zekâlı ve yetenekli çocukların ailelerine hazırlanan form ve anket verilerek en kısa zamanda doldurup tekrar getirmeleri istenmiştir. Ailelere formu nasıl dolduracakları formun yönerge kısmında anlatılmıştır. Dağıtılan 150 anketten 133 tanesi doldurulup geri gönderilmiştir.

Araştırma grubunu oluşturan 133 ilköğretim 1.-5. sınıfa giden üstün zekâlı ve yetenekli öğrencinin aile grubunu 92 anne; 41 baba bulunmaktadır. Ailelerin % 54'ü 35 yaş altında iken %43'ü 35 yaş üstündedir. Anne (%63,2) ve babaların (%70,7) çoğunluğu üniversite mezunudur. Ailelerin % 92,5'inde anne-baba birliktedir. Fakat %7,5'inde ise anne baba boşanmış durumdadır. 133 üstün zekâlı ve yetenekli öğrencinin %57,1'i erkek; %42,9'u ise kızlardan oluşmaktadır. Bu öğrenci grubunun %19,5'i Bilim sanat merkezlerine; %48,1'i üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere yönelik özel bir sınıfa; %12,8'i okul dışında özel bir programa devam ederken %8,3'ü ise herhangi bir destek almamaktadır. Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların %19,5'i yaşadığı problemle ilgili psikolojik destek alırken %80,5'i herhangi bir psikolojik destek almamıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada muhtemel ailelerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberliğe ihtiyaç duydukları alanları kapsayan rehberlik ihtiyaç anketi ile birlikte ailenin demografik özelliklerini belirlemek için de anket kullanılmıştır. Rehberlik ihtiyaç anketi hazırlanırken literatür taraması sonucunda üstün zekâlı ve yetenekli çocukların sık yaşadıkları problem alanları belirlenmiş ve 40 maddelik havuz oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu kapsam geçerliliği için üstün yetenekliler eğitim alanında en az yüksek lisans yapmış olan 3 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda 3 madde anket formundan çıkarılmış ve 37 maddelik bir form haline getirilerek öğrenci ebeveynlerinden üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberliğe ihtiyaç duydukları problemlere göre doldurmaları istenmiştir. Katılımcılardan tüm maddeleri işaretlemeleri hiçbir maddeyi boş bırakmamaları istenmiştir. Hazırlanan rehberlik ihtiyaç anketi 3'lü likert tipine göre "0-hiçbir zaman", "1-bazen" ve "2-fazla" şeklinde hazırlanmıştır. Anketin güvenilirlik çalışması 133 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılarak Cronbach-Alpha hesaplaması ile gerçekleştirilmiştir. 37 madde üzerinden hesaplanan Cronbach-Alpha (α) güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Sosyodemografik ankette ailelere üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olma duygusu, çocuğun okul dışı devam ettiği etkinlikler, çocuğun daha önce psikolojik destek alıp almadığı gibi soruların yanında diğer sosyodemografik özellikler sorulmuştur.

Veri Analizi

Ailelerin üstün zekâlı çocuğa sahip olma duygusu dağılımı için frekans ve yüzde verilmiştir. Ailelerin rehberliğe ihtiyaç duyduğu problem alanları için ortalama ve standart sapma tablosu oluşturulmuştur. Ayrıca rehberlik ihtiyaç anketindeki tüm maddelerin cinsiyet değişkenine ve anne-baba değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare testi yapılmış ve madde sayısının fazla olması sebebiyle sadece anlamlı bulunan maddeler tablo halinde gösterilmiştir.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulguları aşağıda sunulmuştur. Ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olmanın nasıl bir duygu olduğu sorulduğunda verdikleri cevaplar aşağıdaki Tablo 1 görülmektedir.

Tablo 1. Ailelerin Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuğa Sahip Olma Duygusu Dağılımı

Hissedilen duygu	f	Yüzde	Geçerli yüzde
Zor ve yorucu	35	26,3	26,3
Kolay ve rahat	17	12,8	12,8
Onur verici	45	33,8	33,8
Korkutucu	5	3,8	3,8
Diğer çocuklardan farksız	14	10,5	10,5
Diğer	17	12,8	12,8
Toplam	133	100,0	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi, aileler en çok üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olmanın onur verici olduğunu (%33,8) düşünürken; %26,3'ü zor ve yorucu olduğunu, %12,8'si kolay ve rahat olduğunu; % 10,5'i ise diğer çocuklardan farklı olmadığını düşünmektedir. Bulgulara göre ailelerin çoğunluğunun üstün zekâlı ve yetenekli çocuklara sahi olmaktan memnun olduklarını düşündükleri söylenebilir.

Ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan anketeye verdikleri cevaplar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ailelerin Üstün Zekâlı Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarına Yönelik Verdikleri Cevapların Ortalama ve Standart Tablosu

Maddeler	N	Min.	Maks.	X	Ss
Aşırı duyarlılık	133	0	2	1,34	,904
Mükemmeliyetçilik	133	0	2	1,30	1,052
Yetenek geliştirme programlarının eksikliği	133	0	2	1,22	,907
Çok fazla aktiviteye katılma	133	0	2	1,17	,963
Düzensizlik	133	0	2	1,14	,897
Kurallara aşırı bağlılık	133	0	2	1,14	,991
Sürekli can sıkıntısı yaşama	133	0	2	1,09	,900
Asilik	133	0	2	1,05	,824
Dikkatsizlik	133	0	2	1,01	,875
Derslerde sıkılma	133	0	2	,96	,829
Kariyer ve meslek planlaması	133	0	2	,95	,860
Motivasyon eksikliği	133	0	2	,95	,815
Kaygı/korku	133	0	2	,93	,800
Unutkanlık	133	0	2	,92	,785
Kardeş kavgası	133	0	2	,86	,805
Derslerin yavaş ilerlemesi	133	0	2	,86	,880
Okul seçimi	133	0	2	,81	,963
Farklı olma duygusu	133	0	2	,80	,795
Beklentileri karşılama baskısı	133	0	2	,77	,784
Hayal kırıklığı	133	0	2	,77	,703
Evde disiplinsiz	133	0	2	,76	,799
Potansiyelini geliştirmede başarısızlık	133	0	2	,73	,750
Üzgün olma/Depresyon hali	133	0	2	,56	,667
Zayıf iletişim becerilerine sahip olması	133	0	1	,49	,647
Zayıf sosyal beceriler gösterme	133	0	2	,47	,669
Düşük öz-saygı	133	0	2	,45	,657
Akranları tarafından dışlanma/yalnızlık	133	0	1	,44	,596
Akranlarıyla kavga/dövüş etme	133	0	2	,44	,632

Tablo 2 devamı. Ailelerin Üstün Zekâlı Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarına Yönelik Verdikleri Cevapların Ortalama ve Standart Tablosu

Maddeler	N	Min.	Maks.	X	Ss
Evlilik kaygısı	133	0	1	,39	,661
Okul kurallarına uymada başarısızlık	133	0	2	,38	,681
Öğrenme güçlüğü	133	0	2	,30	,577
Fiziksel problemler	133	0	2	,29	,613
Okula gitme korkusu	133	0	2	,28	,595
Farklı davranması gerektiği inancı	133	0	1	,28	,542
İstenmeyen arkadaşlık kurma	133	0	1	,25	,467
Öğretmenleriyle çatışma yaşama	133	0	1	,20	,440
İntihar düşünceleri	133	0	2	,15	,469

Tabloya bakıldığında ailelerin en çok ihtiyaç duydukları rehberlik alanları arasında aşırı duyarlılık ($X= 1.34$; $Ss = .90$), mükemmeliyetçilik ($X= 1.30$; $Ss= 1.05$), yetenek geliştirme programlarının eksikliği ($X= 1.22$; $Ss= .90$), çok fazla aktiviteye katılma ($X= 1.17$; $Ss= .96$), düzensizlik ($X= 1.14$; $Ss = .89$), kurallara aşırı bağlılık ($X= 1.14$; $Ss = .99$) bulunmaktadır. Bununla birlikte en az ihtiyaç duydukları alanlara bakıldığında intihar ($X= .15$; $Ss = .46$), öğretmenleriyle çatışma yaşama ($X= .20$; $Ss = .44$), istenmeyen arkadaşlık kurma ($X= .25$; $Ss = .46$), farklı davranma gerektiği inancı ($X= .28$; $Ss = .54$) ve okula gitme korkusu ($X= .28$; $Ss = .59$) olduğu görülmektedir.

Ailelerin 37 maddelik rehberlik ihtiyaç anketine verdikleri cevapların üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analiz Tablo 3’de gösterilmiştir. Anket maddelerinin fazla olmasından dolayı sadece anlamlı farklılık çıkan anket maddeleri verilmiştir.

Tablo 3. Ailelerin Ankete Verdikleri Cevapların Üstün Zekâlı Çocuklarının Cinsiyetine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek için Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Maddeler	Hiçbir Zaman	Bazen	Fazla	Toplam	X ²	sd	p
Yetenek geliştirme programlarının eksikliği	Erkek	12	33	31	9,256	3	,02
	%	%15,7	%43,4	%40,7			
	Kız	16	30	11	9,256	3	,02
	%	%28	%52,6	% 19,2			
Toplam	28	63	42	133			
%	%21	%47,3	%31,5	% 100			

Tablo 4 devamı. Ailelerin Ankete Verdikleri Cevapların Üstün Zekâlı Çocuklarının Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek için Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Maddeler	Hiçbir Zaman	Bazen	Fazla	Toplam	X ²	sd	p	
Evlilik kaygısı	Erkek	59	9	8	76	6,704	2	,03
	%	%77,6	%11,8	%10,5	% 100			
	Kız	35	17	5	57			
	%	%61,4	%29,8	%7	% 100			
	Toplam	94	26	13	133			
	%	%70,6	%19,5	%9,7	% 100			
Evlilik kaygısı	Erkek	28	21	27	76	11,911	3	,00
	%	%36,8	%27,6	%35,5	% 100			
	Kız	12	31	14	57			
	%	%21	%54,3	%24,5	% 100			
	Toplam	40	52	41	133			
	%	%30	%39	%30,8	% 100			

Anketteki tüm maddelerin cinsiyet değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare testi sonucunda yetenek geliştirme programlarının eksikliği, evlilik kaygısı ve kurallara aşırı bağlılık maddelerinde değişkenler arasındaki bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bulunan farklılık yetenek geliştirme programlarının eksikliği ve kurallara aşırı bağlılık maddelerinde erkekler lehine, evlilik kaygısı maddesinde ise kızlar lehinedir.

Anne veya babanın çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarını farklı görüp görmediğiyle ilgili yapılan analiz Tablo 4’de gösterilmiştir. Anket maddelerinin fazla olmasından dolayı sadece anlamlı farklılık çıkan anket maddeleri verilmiştir.

Tablo 5. Rehberlik İhtiyaç Anketini Dolduran Anne veya Baba Değişkenine göre Üstün Zekâlı Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek için Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Maddeler	Hiçbir Zaman	Bazen	Fazla	Toplam	X ²	sd	p	
Çok fazla aktiviteye katılma	Anne	61	22	9	92	9,762	2	,00
	%	%66,3	%23,9	%9,7	% 100			
	Baba	18	21	2	41			
	%	%43,9	%51,2	%4,8	% 100			
	Toplam	79	43	11	133			
	%	%59,3	%32,3	%8,2	% 100			

Tablo 6 devamı. Rehberlik İhtiyaç Anketini Dolduran Anne veya Baba Değişkenine göre Üstün Zekâlı Çocuklarının Rehberlik İhtiyaçlarının Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek için Yapılan Ki-Kare Testi Sonuçları

Maddeler	Hiçbir Zaman	Bazen	Fazla	Toplam	X ²	sd	p
Anne	27	41	24	92			
%	%29,3	%44,5	%26	% 100			
Çok fazla aktiviteye katılma	Baba	9	14	18	41	8,033	3 ,04
%	%21,9	%34,1	%43,9	% 100			
Toplam	36	55	42	133			
%	%27	%41,3	%31,5	% 100			

Tüm maddelerin anne ve baba değişkenine bağımlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan ki-kare (chi-square) testi sonucunda zayıf iletişim becerilerine sahip olma ve çok fazla aktiviteye katılma maddelerinde değişkenler arasındaki bağımlılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Anneler, babalara göre bu iki maddede daha fazla rehberlik ihtiyacı hissetmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma grubundaki ailelerin çoğunun (%33,8'i onur verici ve %12,8'si kolay ve rahat) üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olma konusunda pozitif bir duyguya sahip olduğu görülmektedir. Bridges (1973) ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuk sahibi olma konusunda coşkulu olduğunu bulmuştur. Çünkü zeki bir çocuk sosyoekonomik olarak basamak atlatılabilir. Aileler, üstün zekâlılık etiketine farklı tepkiler göstermektedir. Bu tepkiler çocuklarıyla gurur duyma, etiketi inkâr etme, farklı bir çocuk yetiştirmeyi bir yük olarak görme gibi değişik tepkiler olmaktadır (Keirouz, 1990). Üstün zekâlı ve yetenekli çocuğa sahip olmanın getirdiği sıkıntıların yanında aileler üstün zekâlı ve yetenekli çocuk sahibi olmayı toplumsal prestij olarak değerlendirmiş olabilirler. Ayrıca böyle bir pozitif algı çocuk ile ebeveyn arasındaki etkileşimi olumlu yönde etkileyebilir. Çünkü sağlıklı aile-çocuk etkileşimi üstün zekâlı ve yetenekli çocuğun gelişiminde en önemli faktörlerdendir (May, 1994).

Araştırma grubuna katılan ailelerin en fazla hissettikleri rehberlik ihtiyacı aşırı duyarlılık olmuştur. Duyarlılık, üstünlüğün bir göstergesi olarak ilk sıralarda ve yaygın olarak anılmaktadır (Lovecky, 1993; Mendaglio, 1995). Doğrudan üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarla çalışan psikoloji uzmanlarına (psikolojik danışman, aile ve evlilik terapistleri ve psikiyatristler) göre üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarda en sık gördükleri problem alanı aşırı duyarlılıkla ilgili problemlerdir (Mendaglio & Peterson, 2007). Bickley'nin (2001) 5-16 yaş arası üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmada eş zamanlı olmayan gelişime bağlı olarak bu çocukların sosyal problemler, duygusal incinme ve yüksek derecede duyarlılık gösterdikleri bulunmuştur. Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların duyarlılıkları çevrelerindeki küçük değişimlere bile dikkatli olmalarına ve uyarılmış algıya sahip olmalarına yol açmaktadır. Bu aşırı

duyarlılıkları sayesinde kendi farklılıklarının da farkında olmaktadırlar. Bundan dolayı bu duyarlılık sosyal yaşamlarında ve benlik algılarında olumsuz etkilenmelere yol açabilir.

Silverman'a (1999) göre, mükemmeliyetçilik üstünlüğün en dikkat çekici kişilik özelliğidir. Mükemmeliyetçilik ile üstünlük arasındaki bağlantı alan araştırmalarında birçok defa ele alınmıştır. Araştırma grubundaki ailelerin ikinci olarak listeledikleri rehberlik ihtiyaç alanı mükemmeliyetçiliktir. Silverman (1999) mükemmeliyetçiliği, duyarlılık ve yoğunluğun kardeşi olarak ifade etmektedir. Mükemmeliyetçiler kendileri için yüksek standartlar belirler ve bu yüksek standartlara ulaşmadıklarında ise hayal kırıklığı yaşarlar. Hedeflerini kronolojik yaşa göre değil de zihinsel yaşına göre belirlemesi, meydan okuyucu ve zorlayıcı hedefleri sevmesi, sonuçları daha iyi tahmin etme becerileri gibi nedenler üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçi olmalarına yol açabilmektedir (Silverman, 1999).

Çoğunlukla çocukların ihtiyaç duyduğu fırsatlar oyun gruplarında, anaokulunda, sınıflarında ya da yaşlılar için düzenlenmiş diğer etkinlik ortamlarında kendiliğinden ortaya çıkma-yabilir. Bu durum aileleri, çocukları ve sahip oldukları potansiyele uygun ortam, okul, bölgesel imkânlar gibi sunulan farklı hizmetleri arayıp bulmak zorunda bırakır (Robinson, 1993). Araştırmaya katılan ailelere göre, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların desteğe ihtiyaç duyduğu alanlardan birisi de yetenek geliştirme programların yetersizliği olmuştur. Akarsu'ya (2004) göre ailelerin aşamadığı en büyük sıkıntı kurumsal destekten mahrum olmaktır. Her aşamada hangi okul, hangi program, hangi öğretmen soruları yanıtızsız kalmaktadır. Bazı okullar üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilere yönelik bazı imkânlar sağlasalar da çoğunluğunda böyle bir durum söz konusu değildir. Hâlihazırdaki programlar da minimum düzeydedir (Davidson, Davidson, & Vanderkam, 2004). Bununla birlikte okul seçenekleri yeterince zorlayıcı olmadığından (Webb ve diğ., 2007) ve yetenek geliştirme programlarının masraflı olmasından (Davidson ve diğ., 1996) dolayı aileler için program seçenekleri sıkıntı oluşturmaktadır.

Çok potansiyellilik, üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin kariyer planlamasında bir problem olarak sıkça belirtilmektedir (Clark, 1992; Perrone, 1997). Araştırma grubundaki aileler de çok fazla aktiviteye katılma şeklinde bu sorunu işaret etmişlerdir. Çünkü üstün zekâlı ve yetenekli çocukların çok farklı alanlarda çeşitli ilgi alanları olabilmekte ve bu çocuklar birden fazla alanda başarılı olabilmektedirler. Çeşitli fırsatlarla karşılaştıklarında üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar kafa karışıklığı, kaygı ve hayal kırıklığı yaşayabilirler. Çünkü bir şeyi kaybetmeden veya yanlış bir karar vermekten korkabilirler (Shute, 1999).

Ailelerin sıkça belirttiği bir diğer problem alanı ise düzensizliktir. George'ye (1992) göre, üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarda önemsiz ayrıntılarla ilgilenmemek, yaygın bazı kalıp davranışlardan hoşlanmamak, onun için önemsiz görünen durumlarda düzensizlik ve dağınıklık, tutturma gibi davranışlar gözlenmektedir. Çok çeşitli ilgi alanı ve yeteneğe sahip olmaları düzensiz ve dağınık görünmelerine de yol açabilir (Webb ve diğ., 2007).

Araştırma grubundaki ailelerin en az rehberlik ihtiyacı hissettikleri alanlar arasında okula gitme korkusu, farklı davranması gerektiği inancı, istenmeyen arkadaşlık kurma, öğretmenleriyle çatışma yaşama, intihar düşünceleri bulunmaktadır. Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerde, normal popülasyona oranla intihar davranışının sıklığında kesin yargılara varacak sayıda kanıtlanmış bilgi bulunmamaktadır (Reis ve Renzulli, 2004). Ayrıca bu problem alanları genellikle ergenlik döneminde yoğun olarak ortaya çıkmaktadır. İlköğretim dönemindeki öğrenciler kurallara bağlılık, öğretmen ve ailenin beklentilerine cevap vermeye çalışma özelliklerinden dolayı bu tür problemler son çocukluk döneminde fazla görülmemektedir.

37 maddelik sorun alanlarında ailelerin hem kız hem de erkek üstün zekâlı ve yetenekli çocukları için rehberlik ihtiyaçları birbirine benzemektedir. Sadece 3 maddede fark bulunmuştur. Bu sorun alanları ise yetenek geliştirme programlarının eksikliği, evlilik kaygısı ve kurallara aşırı bağlılıktır. Ailelerin yetenek geliştirme programlarının eksikliği konusunda kızlara göre erkek üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde daha fazla ihtiyaç hissettiklerini belirtmişlerdir. Reis'e (2002) göre üstün zekâlı ve yetenekli kızlar kendi zihinsel yeteneklerinden şüphe duymaktadırlar ve kendilerini olduklarından daha az yetenekli olarak algılamaktadırlar. Reis, Callahan ve Goldsmith (1996), üstün zekâlı ve yetenekli kızlara göre üstün zekâlı ve yetenekli erkeklerin iki kat daha fazla oranda belirli bir kariyer hedefleri olduğunu bulmuştur. Hem anneler hem de babalar çocuklarının rehberlik ihtiyaçlarını benzer şekilde ifade etmişlerdir. Sadece zayıf iletişim becerilerine sahip olma ve çok fazla aktiviteye katılma sorun alanlarında anlamlı bir ayrışma gözlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre ailelerin üstün zekâlı ve yetenekli çocuklarıyla ilgili aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik, kurallara aşırı bağlılık gibi kendilerine özgü konularda rehberlik ihtiyaçlarını bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması için okul rehberlik programlarını düzenlemek gerekmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına yönelik farklılaştırılmış danışmanlıktan fayda görebilir. Ayrıca üstün zekâlı ve yetenekli çocukların özellikleri ve ihtiyaçları konusunda okul rehber öğretmenlerine gerekli eğitimler verilmelidir. Ailelerin kendileri ve çocuklarını anlayabilecek okul rehber öğretmenlerinin olması bu çocukların ruh sağlığı için önemli bir katkı sağlayacaktır. Bu gruptaki çocukların ailelerinin de düzenli psikolojik yardım alması önerilmektedir. Çocuklarını motive etme, disiplin kurma, dinleme becerileri, eğitimlerine katılma ve diğer ebeveynlere göre çocuklarına daha fazla zaman ayırma gibi konularda okul danışmanlarının ailelere rehberlik yapmaları gereklidir.

Araştırma kapsamındaki öğrenciler üstün zekâlılara yönelik eğitim programlarına devam eden öğrencilerden seçilmiştir. Bu durum araştırma grubundaki ailelerin bilinçli ve çocuklarının ihtiyaçlarının farkında olduğunun göstergesi olabileceğinden dolayı üstünlere yönelik herhangi bir programa devam etmeyen öğrencilerin ailelerinin tutumu ve rehberlik ihtiyaçları konusunda da araştırma yapılması alana katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu araştırma sadece il-

köğretime devam eden öğrencileri kapsamaktadır. Ergenlik dönemindeki gelişimsel problemler de dikkate alındığında üstün zekâlı ve yetenekli ergenlerin rehberlik ihtiyaçları konusu da ayrı bir araştırmada ele alınmalıdır.

Kaynaklar

- Akarsu, F. (2004). Üstün yetenekli çocukların ailelerinin sorunları. M. R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A.E. Bilgili (Der.), *1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*. (ss: 439-445). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bickley, N. Z. (2001). *The social and emotional adjustment of gifted children who experience asynchronous development and unique educational needs*. Unpublished doctoral dissertation, University of Connecticut, Connecticut.
- Bridges, S. (1973). *Problems of the gifted child IQ-150*. New York: Crane, Russak, & Co.
- Clark, B. (1992). *Growing up gifted* (4th ed.). New York: Macmillan.
- Coon, P. (2004). Trigram: a gifted program model all students can enjoy. *Rural Special Education Quarterly*, 23(1), 22-25.
- Cross, T. L. (2004). *On the social and emotional lives of gifted children: Factors and issues in their psychological development* (2nd ed.). Waco, TX: Prufrock Press.
- Davidson, J. W., Howe, M. J. A., Moore, D. G., & Sloboda, J. A. (1996). The role of parental influences in the development of musical performance. *British Journal of Developmental Psychology*, 14, 399-412.
- Davidson, J., Davidson, B., & Vanderkam, L. (2004). *Genius denied: How to stop wasting our brightest young minds*. New York: Simon & Schuster.
- Elijah, K. (2011). Meeting the guidance and counseling needs of gifted students in school settings. *Journal of School Counseling*, 9(14), 1-19.
- Fiedler, E.D. (1993). Square pegs in round holes: Gifted kids who don't fit in. *Understanding our Gifted*, 5, 11-14.
- Fisher, E. (1981). The effect of labeling on gifted children and their families. *Roeper Review*, 3(2), 49-51.
- George, D. (1992). *The challenge of the able child*. London: David Fulton Publishers.
- Jackson, S. M., & Peterson, J. S. (2003). Depressive disorder in highly gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 14, 175-186.
- Keirouz, K. S. (1990). Concerns of parents of gifted children: A research review. *Gifted Child Quarterly*, 34(2), 56-63.
- Lovecky, D. V. (1993). The quest for meaning: Counseling issues with gifted children and adolescents. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 29-50). Denver: Love Publishing.
- Manaster, G.J. (1983). A framework for the understanding gifted adolescents' psychological maladjustment. *Roeper Review*, 5, 70-73.
- May, K. M. (1994). A developmental view of a gifted child's social and emotional adjustment. *Roeper Review*, 17, 105-109.
- Mcmann N., Oliver R., (1988). Problems in families with gifted children: implications for counselors. *Journal of Counseling & Development* 66(6), 275-278.
- Mendaglio, S. (1995). Sensitivity among gifted persons: A multi-faceted perspective. *Roeper Review*, 17, 169-173.
- Mendaglio, S., Peterson, J., (2007). *Models of counseling gifted children, adolescents and young adults*. Waco: Prufrock.

- Moon S. M., Kelly K. R. & Feldhusen J. F. (1997). Specialized counseling services for gifted youth and their families: A needs assessment *Gifted Child Quarterly*, 41, 16-25.
- Moon, S. M., & Hall, A. S. (1998). Family therapy with intellectually and creatively gifted children. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24, 59-80.
- Neihart, M. (1999). The impact of giftedness on psychological well-being. *Roeper Review*, 22, 10-17.
- Neihart, M., Reis, S. M., Robinson, N. M., & Moon, S. M. (2002). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?* Waco, TX: Prufrock Press, Inc.
- Perrone, P. A. (1997). Gifted individuals' career development. In N. Colangelo & G. Davis (Eds.), *Handbook of Gifted Education* (2nd ed., pp. 398-407). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Peterson, J. S. (2006). Addressing counseling needs of gifted students. *Professional School Counseling*, 10(1), 43-51.
- Peterson, J. S., & Ray, K. E. (2006). Bullying and the gifted: Victims, perpetrators, prevalence, and effects. *Gifted Child Quarterly*, 50, 148-168.
- Reis, S. M. (2002). Gifted females in elementary and secondary school. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *the social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 125-135) Waco, TX: Prufrock Press.
- Reis, S. M., & Moon, S. M. (2002). Models and strategies for counseling, guidance, and social and emotional support of gifted and talented students. In M. Neihart, S. M. Reis, N. M. Robinson, & S. M. Moon (Eds.), *the social and emotional development of gifted children: What do we know?* (pp. 251-266). Waco, TX: Prufrock Press.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2004). Current research on the social and emotional development of gifted and talented students: Good news and future possibilities. *Psychology in the Schools*, 41(1), 119-130.
- Reis, S. M., Callahan, C. M., & Goldsmith, D. (1996). Attitudes of gifted adolescents toward their achievement, education, and future. In K. D. Arnold, K. D. Noble, & B. F. Subotnik (Eds.), *Remarkable women: Perspectives on female talent development* (pp. 209-224). Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Robinson, N.M., (1993). Parenting the very young, gifted children, *The National Research Center on the Gifted and Talented, The University of Connecticut. Parenting Research- Based Decision Making Series*. (No: 9308).
- Roedell, W. C. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, 6, 127-130.
- Ross, A.O. (1964). *The exceptional child in the family*. New York: Grune & Stratton,
- Sak, U. (2011). *Üstün zekâlılar: Özellikleri tanılanmalarını eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Schmitz, C. C., & Galbraith, J. (1991). *Managing the social and emotional needs of the gifted*. Melbourne: Hawker Brownlow Education.
- Shute, L.D. (1999). *An investigation of multi potentiality among university honors student*. Unpublished dissertation, University of Connecticut, Connecticut.
- Silverman L.K. (1999) Perfectionism: The crucible of giftedness. *Advanced Development*, 8, 47-61.
- Silverman, L. K. (1993) *Counseling the gifted and talented*. Denver, CO: Love Publishing.
- Solow, R E. (1995). Parents' reasoning about the social and emotional development of their intellectually gifted children. *Roeper Review*, 18, 142-146.
- Webb, J. T., Gore, J. L., Amend, E. R., & DeVries, A. R. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.